

Den gamla världsordningen närmar sig sitt slut – En ny världsordning växer fram

Svek mot Gaza utgör en av de mest djupgående moraliska misslyckandena under tidigt 2000-tal – ett långsamt övergivande som rev sönder det post-Holocaust-löftet "Aldrig mer" och blottlade den internationella rättens bräcklighet när den ställs mot rå makt och politisk opportunism. Under 29 månader, från oktober 2023 och framåt, bevittnade världen hur Gaza utsattes för obarmhärtig förstörelse: hem reducerade till ruiner, sjukhus attackerade, barn svälta ihjäl, hela familjer utplånade. Bilderna var omöjliga att undvika – hungerande spädbarn, amputerade utan bedövning, massgravar grävda för hand – och ändå var reaktionen från dem som påstod sig vara väktare av globala normer i bästa fall maktlös retorik och i värsta fall aktiv medverkan genom veto, vapenleveranser och diplomatiskt skydd.

"Aldrig mer" föddes ur askan från Auschwitz och Treblinka, ett löfte ingraverat i mänsklighetens samvete efter den industrialiserade massmordet på sex miljoner judar och miljontals andra. Det blev den moraliska hörnstenen i den ordning som uppstod efter 1945: Folkmordskonventionen 1948, den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna, Nürnbergprincipen som slog fast att brott mot mänskligheten överskrider gränser och suveränitet. Ändå sprack det löftet i Gaza. FN-experten, inklusive den särskilda rapportören om situationen för mänskliga rättigheter i de palestinska territorierna, beskrev mönster som stämde överens med folkmord – dödande av gruppmedlemmar, åsamkande av allvarlig kroppslig eller psykisk skada, medvetet skapande av levnadsförhållanden avsedda att leda till fysisk utplåning. Den oberoende internationella undersökningskommissionen fann att israeliska myndigheter bar ansvar för krigsbrott och brott mot mänskligheten, inklusive svält som krigsföringsmetod, utrotning, könsbaserad förföljelse och tvångsförflyttning. Internationella domstolen (ICJ) fann i provisoriska åtgärder i januari 2024 att det var troligt att handlingar förbjuda enligt folkmordskonventionen ägde rum, och befallde Israel att förhindra sådana handlingar, säkerställa leverans av bistånd och straffa uppvigling. Senare order och rådgivande yttranden förstärkte skyldigheterna att underlätta humanitär tillgång, inklusive för UNRWA, och förklarade delar av ockupationen olagliga.

Detta var inte obskyra juridiska fotnoter; det var bindande uttalanden från världens högsta domstol och auktoritativa FN-organ. Ändå var efterlevnaden minimal. Israel begränsade eller blockerade bistånd – UNRWA utsattes för avstängningar, övergångar stängdes i månader, humanitära korridorer militariserades eller privatiserades till dödlig kaos. Under 2025–2026 återuppstod hungersnödsförhållanden, med ransoner reducerade till bråkdelar av kaloribehov, proteser för tusentals amputerade blockerade och medicinska evakueringar stoppade. Över 70 000 palestinier dödades (troligen betydligt fler när indirekta dödsfall från sjukdom, svält och vårdbrist räknas in), var femte barn i världen levde i

konfliktzoner med Gaza som epicentrum för lidande. Världen visste – realtids satellitbilder, journalistrapporter, NGO-rapporter – och ändå stannade mekanismen för ansvarstagande.

Det internationella samfundets övergivande var institutionellt. FN:s säkerhetsråd, paralyserat av upprepade amerikanska veto, misslyckades med att genomdriva vapenvilor eller humanitära pauser. Resolutioner som krävde omedelbart stopp för fientligheter, ovillkorlig tillgång till bistånd och frigivning av gisslan blockerades – ofta med Washington som enda avvikande röst – trots nära nog universellt stöd från övriga medlemmar. Humanitära "pauser" föreslogs och vetoades; uppmaningar till efterlevnad av ICJ-orderar ignorerades. USA, Israels mest lojala allierade, fortsatte militärt stöd samtidigt som man beklagade civila offer i försiktigt formulerat språk, framställde konflikten som självförsvar mot Hamas samtidigt som man undvek den bredare belägringen och ockupationen. Allierade i Europa och annorstädes utfärdade oroade uttalanden men översatte sällan dem till konkret tryck – sanktioner sköts upp, vapenexport fortsatte, diplomatiskt erkännande bibehölls.

Detta var inte bara passivitet; det var selektiv blindhet. Löftet om "Aldrig mer" hade åberopats selektivt i årtionden – med rätta för Förintelsen, för Bosnien, för Rwanda i efterhand – men i Gaza ändrades kalkylen. Politiska allianser, lobbyinflytande och strategiska intressen övertrumfades universella principer. Resultatet: ett folk instängt i ett utomhusfängelse, utsatt för bombningar och blockad, medan den globala ordning som påstod sig förhindra sådana fasor tittade bort eller möjliggjorde det. Sveket fördjupades med varje veto, varje försenad konvoj, varje "tankar och böner"-uttalande från huvudstäder som kunde ha agerat men valde att inte göra det.

Hybris tar alltid ut sin rätt. Arkitekterna bakom denna ordning – de som byggde institutioner på andra världskrigets ruiner för att förhindra upprepning – antog att moralisk auktoritet var självuppehållande, att makt kunde överskrida lag och samvete i evighet utan konsekvenser. De hade fel. Imperier som stiger faller, ofta inte genom slagfältsnederlag utan genom erodering av legitimitet. När löftet om "Aldrig mer" blir en slogan istället för en bindande etik, när internationell rätt tillämpas selektivt, när lidandet för ett folk anses uthärdligt för geopolitisk bekvämlighet, sås frön till undergång.

Nu kommer räkningen, och den kommer med den oundvikliga kraft som förutsågs i Frank Herberts *Dune* – en saga där makt, resurskontroll och de oundvikliga cyklerna av uppgång och fall vävs samman på ett sätt som känns profetiskt snarare än fiktivt. Tre metaforer från Dune-universumet ramar in den nuvarande geopolitiska jordbävningen med kuslig precision.

För det första epigrafen från prinsessan Irulan i *Children of Dune*: "Om historien lär oss något, är det helt enkelt detta: varje revolution bär inom sig frön till sin egen undergång. Och imperier som stiger kommer en dag att falla." Denna nyktra varning ekar genom händelserna i mars 2026. Förenta staterna, arkitekt och verkställare av en post-andra världskrigets ordning byggd på oemotsagd militär projicering, dollarhegemoni och selektiv moralisk auktoritet, konfronterar nu de självförvållade sår av sin egen överdrift. Vad som började som moralisk avsky inför straffrihet i Gaza har metastaserat till en strukturell utmaning: imperiets insisterande på absolut stöd till Israel, även mitt i dokumenterade fasor, har sått resentment i hela Globala syd och splittrat allianser närmare hemmet. Varje eska-

lering – halshuggningar under sköra vapenvilor, omdirigering av defensiva system från Ukraina och Indo-Pacifiken – planterar djupare frön till motreaktion. Mordet på högste ledaren Ali Khamenei den 28 februari 2026, mitt under pågående förhandlingar, krossade all återstående diplomatisk tillit. Hans son Mojtaba Khamenei, härdad av personliga och familjära förluster, har svurit hämnd och fortsatt motstånd, vägrar vapenvilor utan systemisk upprättelse för Palestina. Historien, som Irulan påminner oss, tillåter inte evig uppgång; de mekanismer som lyfte USA till supermaktstatus exponerar nu sårbarheter när de möter beslutsam, asymmetrisk motstånd.

För det andra den ikoniska raden tillskriven baron Vladimir Harkonnen: "Den som kontrollerar kryddan kontrollerar universum." I Herberts kosmos är melange – den geriatrika kryddan – civilisationens mellanstjärniga ryggrad: den förlänger livet, utvidgar medvetandet och möjliggör för Guild-navigatörerna att vika rymden. Kontroll över Arrakis blir därför kontroll över allt. I vår analog spelar olja (och i mindre utsträckning flytande naturgas) kryddans roll. I årtionden har USA dominerat flödena – inte alltid genom direkt ägande av reservoarer, utan genom sjöherravälde som säkrar sjövägar, allianser som garanterar vänliga producenter och petrodollarsystemet som säkerställer efterfrågan på dollar. Hormuzsundet, genom vilket ungefär 20 procent av världens olja en gång passerade dagligen, blev den moderna Arrakis-strypunkten. Irans effektiva stängning – eller allvarliga begränsning – av sundet, backat av missilhot, minor och försäkringsavbokningar, har vänt upp och ner på den kontrollen. Trafiken har kollapsat till en strimma; Gulfproducenter minskar produktionen när lagring fylls; omdirigeringsförsök via Bab el-Mandeb möter nya huthi-hot. Petrodollarn själv skakar när Iran experimenterar med yuan- eller rubelbetalningar för allierade laster. Arkitekterna bakom den gamla ordningen – Washington och dess närmaste allierade – upptäcker plötsligt att nominell kontroll betyder lite när flödet självt kan avbrytas.

Ändå kommer den djupaste insikten från en subtilare observation i miniserien *Children of Dune* (som ekar Herberts teman): "Det är inte vem som kontrollerar kryddan, utan vem som har förmågan att störa kryddan." Denna omvändning fångar essensen i nuet. USA kan fortfarande skryta med världens största flotta, mest avancerade stridsflyg och djupaste strategiska reservoarer, men Iran – indirekt stött av rysk underrättelse, kinesisk ekonomisk hedging och ett nätverk av proxyer – har visat att överlägsen makt ligger i störning. Genom att upprätthålla missilbeskjutningar, strypa Hormuz och hota sekundära strypunkter påtvingar Teheran kostnader som imperiet har svårt att matcha hållbart. Amerikanska ammunitioner förbrukar årsbehållningar på veckor; interceptorer omdirigeras från andra teatrar; allierade omvärderar tyst basavtal när amerikanskt skyddade platser drar eld de inte fullt kan avvärja. Hangarfartygen, en gång symboler för oemotsagd projicering, opererar nu under konstant hot i en värld av hypersoniska vapen och drönarsvärmar. Bluffen har kallats: överväldigande konventionell makt vacklar mot viljan att uthärda smärta och påtvinga asymmetrisk utmattning.

Den vrede som tände denna uppgörelse – viljan att välkomna systemisk kollaps om den avslutar straffrihet – speglar en djupare sanning: när moralisk utmattning möter materiell översträckning accelererar fallet. Vanliga människor i väst, bedövade eller distraherade av förmedlade bilder av lidande, misslyckades med att stoppa maskinen genom generalstrejker eller massivt samtyckesavdrag. Nu kommer smärtan påtagligt vid pumpen och i plån-

boken. Internationella energibyråns rekordutsläpp på 400 miljoner fat (11 mars 2026) – det största i historien – köper veckor, kanske månader, men uttömning hotar i slutet av juni om störningarna fortsätter. Oljepriser klättrar mot 100+ dollar per fat (med värre scenarier som förutspår 135–200 dollar); europeiska gasbenchmarks som TTF skjuter i höjden; bränsle motsvarande nära 20 euro per liter blir tänkbart i högbeskattade marknader. Denna plånbokschock – långt mer omedelbar än avlägsna fasor – tänder de massdemonstrationer, generalstrejker och valrevolter som länge saknats.

Europa, särskilt Tyskland, står i epicentrum för sårbarheten. Berlins Energiewende – utfasning av kärnkraft och acceleration av kolminskning – har begränsat alternativen till importerad gas och intermittenta förnybara, vilket gör elpriser gisslan åt global fossil volatilitet. Frankrike dämpar effekten med kärnbaslast; Polen och Spanien behåller kol eller stark solavkoppling; USA, Kina, Ryssland och Japan drar från mångsidiga inhemska källor. Tyskland står dock inför akut industriell smärta, finansiell belastning och politisk erosion. Förbundskansler Merz koalition klamrar sig fast vid finansiell ortodoxi och orubbliga åtaganden – till Ukrainastöd, Rysslandssanktioner, ovillkorligt Israelstöd – medan sydstaten (Irland, Spanien, Italien) retas av moraliskt hyckleri kring Gaza, och Ungern/Slovakien driver på för pragmatisk energirealism genom att lätta ryska importrestriktioner. Oljekrisen förstärker varje spricka: ojämn smärtfördelning riskerar veto-kaskader, policyomvändningar eller fullständig upplösning av EU-sammanhållning. Tyskland böjer sig antingen – mildrar ståndpunkter för att undvika inhemsk revolt och tidiga val – eller blir svängpunkten där blocket splittras.

Irans hållning understryker störningsparadigmet. Successionen till Mojtaba Khamenei har smält samman hämnd med strategisk klarhet. Ingen utväg finns efter attacker under aktiva förhandlingar; tilliten är krossad. Teheran kräver inte bara de-eskalering utan systemisk upprättelse – Palestina avkoloniserat, den "sionistiska entiteten" demonterad – villkor politiskt omöjliga för en amerikansk administration bunden av pro-israeliska nätverk och lobbyinflytande. Försök till ansiktsräddande tillbakadragande misslyckas mot denna maximalism. Regimens årtionden av förberedelser – missilspridning, proxy-härdning, valuta-säkring – utförs nu med precision, förvandlar amerikanska baser från tillgångar till skulder och allianser till bördor.

I Dunes visdom bär varje revolution frön till sin egen undergång, och imperier faller för att de glömmer att makt utan legitimitet är bräcklig. Övergivandet av Gaza var det glömskan manifesterad: en hybris som antog evig straffrihet. Priset är inte abstrakt uppskjuten rättvisa; det är det pågående upplösandet – ekonomiskt kaos, geopolitisk omställning, sprickor i fasaden som en gång påstod sig upprätthålla en regelbaserad värld. Räkningen är förfallen, och historien, obarmhärtig, presenterar den i sin helhet.

Det som framträder är inte bara kollaps utan transformation: en multipolär gryning där störning tvingar fram rättvisa, där den gamla ordningens moraliska konkurs ger vika för en ny, om än turbulent, upplysning. Kryddan flyter inte längre på Washingtons villkor. Och i den enkla faktum ligger början till ett slut – och kanske, äntligen, frön till något rättvisare.